

DOI: <https://doi.org/10.37129/2313-7509.2020.13.1.20-25>

УДК: 623.421.2

О.М. Скорохватов

О.В. Ковальчук

О.В. Малишкін

А.О. Галкін

К.М. Дехтяренко

Військова академія (м. Одеса), Україна

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РАКЕТНИХ ВІЙСЬК І АРТИЛЕРІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті проведений аналіз шляхів розвитку ракетних військ і артилерії Збройних Сил України. Наведені сучасні приклади розвитку ракетних військ і артилерії армії країн НАТО та США. Вказані недоліки у розвитку РВіА України та шляхи їх виправлення. Також запропоновані методи подальшого вдосконалення РВіА України.

Ключові слова: *ракетні війська, артилерія, розвиток, модернізація.*

Постановка проблеми

Україно-російська війна змінила ставлення НАТО до артилерії та ракетних військ. Як наслідок, США вже удосконалюють свою артилерію. Українські ракетно-артилерійські війська мають зробити значний якісний ривок у трьох ключових напрямках – мобільність, точність і дальність, а також технологічність. На сьогодні лише 26-та окрема арт бригада володіє САУ калібру 152-мм із дальністю до 30 км.

Ракетні війська та артилерія (РВіА) ЗСУ, як і решта складових частин нашої армії, зустріли початок українсько-російської війни у важкому стані. 2014 року передували численні «реформи», суть яких зводилася до скорочення цих військ. Так, за 21 рік розформували і лише частково переформатовали більше 20 з'єднань і підрозділів. Ідеться, зокрема, про ракетні комплекси «Ельбрус» (відомі в народі за натовською класифікацією як «Скад») із дальністю до 700 км, які повністю утилізували в 2011 році. На озброєнні України залишилися лише оперативно-тактичні ракетні комплекси «Точка-У» з дальністю в 120 км, кількість яких у ЗСУ також зменшувалася. Ішли скорочення реактивної та ствольної артилерії.

Україна успадкувала від СРСР забагато різної зброї, в тому числі артилерії та різних ракет. Але масштабні скорочення відображали установку на те, що високо інтенсивна міждержавна війна нашої країні не загрожує. А отже, особливої потреби в артилерії немає, якщо пріоритети – це миротворчі місії, боротьба з нестабільністю та тероризмом. Артилерія – це засіб вогневої підтримки наземних підрозділів у наступі чи обороні в рамках широкомасштабної війни. А це нам не могло знадобитись, вважали розробники Военної доктрини 2012 року.

І в критичний час, у березні 2014 року, у Сухопутних військах ЗСУ було лише 2 окремих артилерійських бригади (26-та і 55-та) з системами «Мста-С/Б», «Гіацинт-С/Б», «Піон», 1 бригада із «Точною-У» (19-та), а також 3 артилерійські полки (27-й, 15-й і 107-й), які мали на озброєнні РСЗВ «Ураган» і «Смерч». Окремі механізовані й танкові бригади мали так звані бригадні артилерійські групи (системи «Гвоздика», «Акація», «Град»). Водночас підрозділи десантників не лише не мали танків, але й серйозної артилерії для підтримки своїх сил вогнем.

Викладення основного матеріалу дослідження

Бойові дії на сході України чудово показали помилковість припущення про неактуальність артилерії. В умовах слабкості української авіації та насичення окупованих частин Донбасу російськими системами ППО ближнього радіусу дії основний вантаж підтримки піхоти вогнем ліг на артилерію. Мова йде як про знищення ворожої живої сили й бронетехніки, так і про так звану контр батареїну боротьбу з ворожою артилерією, яка вимагає більш потужних систем, ніж ті, які є в бригадних артилерійських групах механізованих і танкових бригад.

Як наслідок, ЗСУ створила нові окремі артилерійські бригади – 38-му, 40-ву, 44-ту. 27-й окремий артполк розширили до бригади через додавання четвертого дивізіону систем «Ураган». Із 26-ї бригади виокремили самохідні арт установки «Піон», на базі яких створено 43-тю бригаду великої потужності. Тепер кожне оперативне командування Сухопутних військ має свою арт бригаду систем калібру 152-мм дальності до 30 км.

Новостворені механізовані та мотопіхотні бригади теж намагаються забезпечити комплектом артилерійських систем. У тому числі мотопіхотні бригади потроху озброюють системами «Гвоздика» і «Град» на додачу до буксованих гаубиць «Д-20». Десантно-штурмові війська посилили гаубицями «Д-30». Навіть у рамках ВМСУ було створено 406-ту окрему арт бригаду і 32-й артполк. Ці з'єднання не лише прикривають український берег від десанту, але й проходять службу на фронті.

Україна вибрала екстенсивний кількісний шлях розвитку артилерії ЗСУ, що є правильним та єдино можливим у тих умовах. За підрахунками самих військових, кількість дивізіонів артилерії різних типів за останні 5 років виросла з 200 до 400. Добре, що те, що списувалося, відправлялося на склади, і його повністю не продали на брухт чи іноземцям.

Були й якісні зміни. Перш за все, з 2015 року у війська масово пішли безпілотники, такі як «Фурія», «Лелека», «PD-1», які збільшили ефективність виявлення і знищення ворога. Лише систем «Фурія» надійшло понад 300 одиниць.

Так само війська отримали американські радары «AN/TPQ-36» (10 одиниць), які визначають координати, з яких стріляє ворожа артилерія.

Незважаючи на недоліки цього американського обладнання, такі як невелика дальність чи неможливість передавати координати виявлених ворожих систем автоматично нашій артилерії, усе одно поява таких систем є значним прогресом. Хоча їх і мало. На фото, які час від часу публікують наші армійці, можна побачити радары «AN/TPQ-36».

Почали використовувати системи управління вогнем «Кропива», які пришвидшують процес топоприв'язки, дозволяють враховувати похибки на погану погоду, що значно покращує точність і скорострільність.

Протитанкова артилерія значно підсилилася, коли з 2018 року до ЗСУ почалися масові поставки ПТРК «Стugna-П» і «Корсар». Активне застосування сучасних протитанкових комплексів на лінії розмежування в січні – березні 2019 року у відповідь на провокації РФ чудово показує, що процес насичення військ національними протитанковими комплексами йде доволі активно.

Ну і, звичайно ж, перлиною якісного розвитку ракетно-артилерійських військ України за останні роки стала ракетна програма, запущена в січні 2016 року. Результатом цього стали роботи в тому числі над ракетним комплексом «Вільха», який за техніко-тактичними характеристиками (особливо в точності) мав випередити радянську систему «Смерч», хоча й повинен спиратися перший час на успадковані від СРСР пускові установки.

У квітні 2018 року завершилися державні випробування ракети «Вільха» з дальністю дії до 70 км. Тривають випробування системи «Вільха-М» з дальністю 120-130 км. Перші ракети за проектом «Вільха» у 2019 році вже створені й відвантажені замовнику. 107-й полк, який має на озброєнні системи «Смерч», минулого року розгорнули у бригаду.

Не виключено, що військові історики майбутнього вважатимуть українсько-російську війну точкою відліку в ренесансі ракетно-артилерійських військ. Але точно можна сказати, що бойові дії на Донбасі відкрили для Заходу очі на те, як росіяни просунулися в розвитку артилерії.

У рамках моделювань аналітики RAND дійшли висновку, що у випадку гіпотетичного конфлікту РВіА Сухопутних військ США програватиме росіянам як за дальністю, так і за потужністю. Подібних висновків дійшли й аналітики британського військового аналітичного центру «RUSI». Доповідь британських дослідників починається з опису обстрілу наших бійців біля Зеленопілля 11 липня 2014 року. Британців шокувало те, як ефективно працювала російська артилерія з російської території, і яких втрат вона завдала ЗСУ за дуже короткий проміжок часу.

«У ранні години 11 липня 2014 року 24-та механізована бригада ЗСУ маневрувала біля Зеленопілля, що за 10 км від кордону з РФ. Незадовго після того, як солдати зайняли позиції, їхні системи зв'язку й навігації почали активно глушити системи РЕБ. О 4:20 ранку було виявлено безпілотник, який стежив за військовими. А потім почався обстріл. За 5 хвилин росіяни випустили по українцях 40 пакетів ракет. Обладнання двох батальйонів було знищено».

Як наслідок, пріоритетом №1 модернізації Сухопутних військ США є роботи в напрямку «Дальнобійний і точний артилерійсько-ракетний вогонь» (Long Range Precision Fire). У рамках цього проекту американці реалізують відразу кілька завдань. На тактичному рівні це модернізація існуючої САУ «Paladin» для посилення швидкості вогню, модернізація САУ «Paladin» шляхом збільшення довжини ствола, що дозволить збільшити дальність до 80 км.

На оперативно-тактичному рівні це роботи в напрямку «Високоточна ударна ракета» («Precision Strike Missile», PrSM) – створення нового оперативно-тактичного балістичного ракетного комплексу з дальністю 500-750 км. Окремо ведуться роботи щодо гіперзвукової зброї театру воєнних дій. Ця система повинна буде працювати на відстані в щонайменше 3-4 тисячі км, які через велику швидкість буде долати значно швидше, ніж традиційні балістичні ракети. Етап тестування всіх цих систем має завершитися до 2023 року.

Паралельно Сухопутні війська США розробляють нову оперативну доктрину, яка на сьогодні відома як «Сухопутні війська США в багатовимірних операціях 2028» (US Army in multi-domain operations 2028). Вона є показовою, адже передбачає, що суттю бойових дій, особливо на початкових етапах, буде масштабна контр батарейна боротьба з ворожою артилерією й ракетними військами на всьому просторі театру бойових дій. Саме для цього американці розробляють таку потужну лінійку перспективних ударних систем.

До таких кроків американців та їхніх союзників штовхає не лише нинішня російська перевага в сучасній артилерії. Розвиток російських систем ППО й проти корабельних ракет ламає традиційні західні підходи щодо ведення операцій. Раніше основну вогневу підтримку в рамках операцій США/НАТО надавала тактична авіація, в тому числі з авіаносців, а також ударні гелікоптери.

Тепер же ракети й артилерія Сухопутних військ будуть створювати вікна для роботи авіації США/НАТО. Саме для того майбутня оперативно-тактична ракета (PrSM) в перспективі матиме головку самонаведення, щоб ефективно працювати по РЛС виявлення і цілі вказання систем ППО і проти корабельних комплексів.

Насправді такий ренесанс РВіА має всі перспективи революціонізувати всю війну на суші, змінивши баланс між маневром та вогневою могутністю. Постійне збільшення дальності й точності нанесення ракетно-артилерійських ударів дозволяє досягати необхідного ефекту щодо знищення основних сил ворога без необхідності здійснювати прориви та вводити в них бронетехніку, як це було в Другу світову війну. Тому наголос на ракетах і артилерії – це не лише наслідок наявної російської загрози, але й об'єктивних тенденцій розвитку у відповідній сфері.

До речі, це гарно розуміє й наш ворог, Сухопутні війська якого за влучним визначенням американських дослідників Лестера Грау і Чарльза Бартельза є артилерійською армією з великою кількістю бронетехніки.

Протягом 2011–2019 років усі ракетні бригади загальновійськових сил армії РФ отримали ракети «Искандер-М» з дальністю до 500 км. Останньою, до речі, стала 448-ма окрема ракетна бригада, яка базується в Курську. Так само не лише окремі артилерійські бригади загальновійськових армій отримують САУ Мста-С/СМ1/СМ2 для контр батареїної боротьби. Ці системи отримують і звичайні танкові, й мотопіхотні дивізії, які РФ створює уздовж нашого кордону в складі 20-ї, 8-ї загальновійськових і 1-ї танкової армій. Наявність цих арт установок значно збільшує наступальний потенціал окремих танкових та мотопіхотних підрозділів.

На сьогодні завершено насичення частин тактичними безпілотниками для розвідки – системи «Орлан-10», «Форпост-П», «Елерон». Іде розробка розвідницьких дронів оперативної глибини – «Альтиус-У», «Форпост-Р». Війська отримують сучасні засоби розвідки й коригування вогню – контр батареїна РЛС «Зоопарк-1», РЛС «Аісьонок», КРУС «Стрілець». Сукупно системи розвідки, управління і вогню створюють так звані розвідувально-ударні/вогневі контури тактичного та оперативного рівнів, про які вперше заговорили в СРСР в 1980-ті роки. По суті, виникає замкнута мережа, яка в разі пришвидшує процес від виявлення ворога до завдання йому вогневого ураження.

Тривають роботи над перспективною самохідною артилерійською установкою «Коаліція-СВ», яка матиме як кращий темп стрільби (до 15-16 вистрілів за хвилину), так і дальність до 80 км.

Посилення дальності й точності РВіА дозволить росіянам застосовувати один із їхніх улюблених прийомів – так званий маневр вогнем. У рамках цього прийому артилерія, не міняючи позицій, може завдати удари в різних напрямках. Тим самим брак живої сили в сучасних арміях компенсується дальністю й точністю ракетно-артилерійського вогню.

Ясно, що в таких умовах нехтування розвитком власних РВіА було б не лише небезпечним, але й злочинним. Адже за відповідні знання про ворога Україна в 2014-2015 роках заплатила страшну ціну – за різними підрахунками, від 70 до 85% жертв із нашого боку в рамках активних бойових дій було саме від вогню російської артилерії.

Певного оптимізму додають останні заяви наших військових. Так, у грудні командувач Сухопутних військ генерал-лейтенант Олександр Сирський заявив, що одним із пріоритетів його роботи буде створення українських тактичних і оперативних розвідувально-ударних/вогневих контурів. Візія Генерального штабу щодо розвитку ЗСУ в 2020-2030 роках чітко говорить про визначальну роль ракетних військ та артилерії в питанні надання вогневої підтримки.

Але щоб наші нововведення відповідали вимогам часу, українські ракетно-артилерійські війська мають зробити значний якісний ривок у трьох ключових напрямках – мобільність, точність і дальність, а також технологічність. На сьогодні лише 26-та окрема арт бригада володіє САУ калібру 152-мм і дальністю до 30 км.

Усі інші окремі арт бригади використовують ствольну артилерію, яку треба тягати, що значно сповільнює процес розгортання, роботи по ворогу й зміни позицій, а це ризик перетворити наших «богів» на жертв. РФ, як і решта країн, робить наголос на самохідній артилерії. В Україні є власні розробки нових самохідних арт установок – та ж «Богдана». Але поки що ця система й далі проходить тестування.

Так само треба збільшувати дальність стрільби. Роботи по проекту «Вільха» – це добре. Але навіть 120-130 км явно недостатньо в сучасних умовах. Та ж система «Полонез», яку для Білорусі створили китайці, стріляє на 300 км. Польща й Румунія, які планують мати на озброєнні системи «HIMARS», також зможуть працювати на дальність до 300 км.

Про РФ, яка на сьогодні має ОТРК «Искандер-М», і казати нічого. Тим самим Україні потрібен справжній оперативно-тактичний ракетний комплекс (ОТРК), створення якого постійно заходило в глухий кут протягом років незалежності. На сьогодні КБ «Південне» і «Південмаш» працюють над проектом «Грім-2/Сапсан» в інтересах іноземного замовника. Це в перспективі може стати основою українського ОТРК, яких треба по 2 бригади в кожне оперативне командування Сухопутних військ. Проміжним рішенням можуть бути роботи по проекту важкої ракетної системи залпового вогню (РСЗВ) «Тайфун-4».

Збільшення дальності роботи систем відразу ж ставить на порядок денний і питання вчасного та якісного ціле вказання, без якого ударні системи є лише пустопорожньою витратою ресурсів. Незважаючи на всі успіхи, ЗСУ й далі залишаються підсліпуватою армією, яка бачить у найкращому випадку те, що відбувається на тактичній глибині ворога. Це все вимагає інвестицій у БПЛА оперативної глибини. Закупівлі тих же «Bayraktar TB2» в Туреччині хоча й можуть виправити ситуацію, але краще мати власне виробництво такого типу систем. Не зайвим буде почати секретні переговори зі США щодо отримання даних їхніх систем для нанесення ударів по військах РФ у випадку війни.

Так само важливими є й інші засоби розвідки, такі як контр батареїні радары. У 2019 році етап державних випробувань пройшла вітчизняна розробка «Зоопарк-3», яка за характеристиками не поступається найкращим американським системам «AN/TPQ-53». Тепер питання лише в тому, щоб подібні системи масово почали надходити у війська. Важливими є й такі проекти як «Оболонь-А», яка дозволяє автоматизувати процеси управління роботою артилерії на рівні «батарея-дивізіон».

Звичайно, не можна забувати й про боєприпаси до відповідних систем. Позитив – ухвалення відповідної державної програми розвитку спец хімії в 2017 році, що в тому числі мала би стосуватися розвитку пального і порохів для боєприпасів. Однак не обнадіюють новини 2019 року про те, що лінія щодо створення снарядів калібру 152-мм так і не була запущена в дію – через корупційну складову.

Висновки

Так чи інакше, лише ставши мобільнішими, дальнобійнішими та точнішими, а також технологічними, наші Ракетні війська й артилерія зможуть лише фактом свого існування стримувати РФ від початку великої агресії. А якщо Росія таки на неї наважиться, то завдадуть їй непоправної шкоди. Іншого шляху немає. Так, означений вище курс вимагає значних інвестицій. Але саме якісний розвиток РВіА – це найдешевший спосіб кратно посилити бойовий потенціал ЗСУ.

Список використаних джерел

1. Біла книга – 2018, Збройні Сили України. Міністерство оборони та Генеральний штаб Збройних Сил України. Київ. 2019. Ст. 6-43
2. Боги війни. Як нас захищає українська артилерія. В.Горбильов <https://rubryka.com/article/den-raketnyh-vijsk-i-artyleryi/>
3. The Army is 'making artillery great again' Todd South. ArmyTimes. <https://www.armytimes.com/news/your-army/2020/03/11/the-army-is-making-artillery-great-again/>

Рецензент: Петрушенко М.М., д.т.н, професор, Військова академія (м. Одеса)

АНАЛИЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТИТЯ РАКЕТНЫХ ВОЙСК И Артиллерии Вооружённых Сил Украины

А. Скорохватов, О. Ковальчук, А. Малишкін, А. Галкін, К. Дехтяренко

В статье проведён анализ путей развития ракетных войск и артиллерии Вооружённых Сил Украины. Приведены современные примеры развития ракетных войск и артиллерии армии стран НАТО и США. Указанные недостатки в развитии РВиА Украины и пути их исправления. Также предложены методы дальнейшего совершенствования РВиА Украины.

Ключевые слова: ракетные войска, артиллерия, развитие, модернизация.

ANALYSIS OF THE PERSPECTIVE OF THE DEVELOPMENT OF ROCKET TROOPS AND ARTILLERY OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

O. Skorohvatov, O. Kovalchuk, O. Malishkin, A. Galkin, K. Dehtyarenko

The article analyzes the ways of development of missile troops and artillery of the Armed Forces of Ukraine. Modern examples of the development of missile troops and artillery of the armies of NATO and the United States are given. These shortcomings in the development of RViA of Ukraine and ways to correct them. Methods of further improvement of RViA of Ukraine are also offered.

The Ukrainian-Russian war changed NATO's attitude toward artillery and missile forces. As a result, the United States is already improving its artillery. Ukrainian missile and artillery forces must make a significant qualitative leap in three key areas – mobility, accuracy and range, as well as manufacturability. Today, only the 26th separate art brigade has a 152-mm ACS with a range of up to 30 km.

The missile troops and artillery of the Armed Forces of Ukraine, as well as other components of our army, met the beginning of the Ukrainian-Russian war in a difficult situation. 2014 was preceded by numerous «reforms», the essence of which was to reduce these troops. Yes, in 21 years, more than 20 compounds and units have been disbanded and only partially reformatted. These are, in particular, the Elbrus missile systems (popularly known by the NATO classification as Scud) with a range of up to 700 km, which were completely disposed of in 2011. Ukraine is left with only operational and tactical missile systems «Point-U» with a range of 120 km, the number of which in the Armed Forces also decreased. There was a reduction of jet and barrel artillery.

Ukraine inherited too many different weapons from the Soviet Union, including artillery and various missiles. But large-scale reductions reflected the attitude that high-intensity interstate war does not threaten our country. Therefore, there is no special need for artillery if the priorities are peacekeeping missions, the fight against instability and terrorism. Artillery is a means of fire support to ground units in an offensive or defense in a large-scale war. And we could not need it, the developers of the Military Doctrine of 2012 believed.

And at a critical time, in March 2014, there were only 2 separate artillery brigades (26th and 55th) in the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine with the Msta-S / B, Hyacinth-S / B, and Pion systems, 1 brigade with «Point-U» (19th), as well as 3 artillery regiments (27th, 15th and 107th), which were armed with MLRS «Hurricane» and «Tornado». Separate mechanized and tank brigades had so-called brigade artillery groups (systems «Carnation», «Acacia», «Hail»). At the same time, the paratroopers not only did not have tanks, but also serious artillery to support their forces with fire.

Keywords: missile forces, artillery, development, modernization.